

Tussenrapportage projectjaar 2

Ieder Kind Telt Mee Oost-Groningen

Tussenrapportage over het tweede projectjaar van de impactmonitoring van het project 'Ieder Kind Telt Mee Oost-Groningen'

december 2024

Stichting Solidair Groningen & Drenthe wil **Meer weten.**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Voorwoord	3
Ieder Kind Telt Mee Oost-Groningen	3
Impactmonitoring	5
Doelgroepen	5
Impactmonitoring projectjaar 2	6
Overzicht activiteiten en aantallen	6
Onderzoeksmethode en respons	7
Dataverzameling	8
Analyse van de antwoorden	8
Aanpassing van de training leerkrachten	8
Inzet ervaringsdeskundige	10
Inzet verbindende functionaris	10
Stadskanaal	10
Oldambt	11
Veendam	11
Pekela	11
Muntendam	12
Resultaten onderzoek	13
Resultaten interviews beleidsadviseurs gemeenten	13
De betrokkenheid van de gemeente bij het project	13
De ervaringen met het project	14
De succespunten van het project	14
De verbeterpunten van het project	15
Resultaten interviews met welzijnsorganisaties.	16
De betrokkenheid van de welzijnsorganisatie bij het project	16
De ervaringen met het project	17
De succespunten van het project	18
De verbeterpunten van het project	19
Resultaten leerlingen	20
Nulmeting	20

Evaluatie gastles en Arm & Rijk-spel	22
Resultaten verbindende functionaris	29
Functie verbindende functionaris	29
Effecten op leerlingen	30
Effecten op leerkrachten	31
Effecten op directies op scholen	31
Effecten op ouders	32
Effecten op ketenpartners	33
Resultaten directies van scholen	35
Beoordeling project	35
Stellingen	35
Conclusies	39
Conclusie interviews beleidsadviseurs gemeenten	39
Conclusie interviews welzijnsorganisaties	39
Conclusie leerlingen	40
Conclusie verbindende functionarissen	40
Conclusie directies van scholen	41
Colofon	43

Voorwoord

In dit tweede projectjaar van Ieder Kind Telt Mee heb ik veel tijd besteed aan gesprekken met gemeenten en welzijnsorganisaties over de brugfunctionaris op school. Wat is de huidige en lokale situatie, wat is het doel van het project en welke aanpassingen zijn op lokaal niveau nodig om de gewenste situatie te bereiken.

Het is mooi om te merken dat het project bijdraagt aan de ontwikkeling in het denken over, en de aanwezigheid van een brugfunctionaris op school.

Ik heb in de afgelopen schoolperiode geleerd dat een ervaringsdeskundige in de lessen voor kinderen en de training voor leerkrachten niet kan ontbreken. Iemand die echt weet waar het over gaat en die uitleg kan geven over kwesties die de gastdocent niet uit kan leggen. Ik hoop dat het gaat lukken om in elke gemeente blijvend een ervaringsdeskundige te kunnen betrekken bij de aandacht voor armoede op scholen.

Op scholen merk ik dat het onderwerp armoede leeft en ook in de praktijk voorkomt. Mooi om te zien dat scholen zelf al veel verlichtende oplossingen hebben bedacht, Van leenfiets en weggeefkast tot een pasje om boodschappen mee te doen. En dat kinderen vrijmoedig praten over de zaken die mogelijk zijn zoals een verjaardagsdoos via stichting Jarige Job of sportlessen via het Jeugdfonds Sport & Cultuur. Kinderen en ook leerkrachten kunnen hard oordelen over armoede. Tijdens de training en de lessen wordt het oordeel genuanceerd.

Het blijft lastig om ouders te bereiken over hun mening over het project. Samen met Alexander Impact hebben we een manier bedacht om ouders in het derde projectjaar wel te bereiken. Omdat we willen weten wat zij vinden van de aandacht voor armoede op school.

Tijdens het tweede projectjaar zijn we in de gemeente Oldambt, als aanvulling op Ieder Kind Telt Mee gestart met Financiële Educatie Nieuwe Stijl. Een mooie aanvulling op het gesprek over armoede is het gesprek over geld. Hoe ga je daar mee om, wat is voor jou de waarde van geld en hoe kom je eraan als er thuis geen ruimte is voor zakgeld. En vooral, wat zijn de verleidingen. In Oldambt verzorgen we behalve lessen op de basisscholen ook lessen op het Voortgezet Onderwijs. Dit project loopt tot eind 2026.

Het derde projectjaar van Ieder Kind Telt Mee is tegelijk ook het laatste projectjaar. We hebben in ieder geval met elkaar een beweging op gang gebracht om armoede op scholen bespreekbaar te maken en om een brugfunctionaris op scholen te kunnen plaatsen. Het zou mooi zijn als we de tijd en gelegenheid krijgen om het project ook stevig te borgen.

Marleen Oostland,
projectleider Ieder
Kind Telt Mee

Ieder Kind Telt Mee Oost-Groningen

Ieder Kind Telt Mee Oost-Groningen (hierna: het project) is een uitbreiding van het project IKTM in Westerkwartier van Solidair Groningen & Drenthe. Het project richt zich op het creëren van **bewustwording** ten aanzien van armoede en sociale uitsluiting en beoogt in nauwe samenwerking met gemeenten, scholenkoepelorganisaties, scholen en lokale organisaties en initiatieven, langdurige ondersteuning mogelijk te maken om bij leerlingen **kanselijkheid** te bevorderen. De impactclaim van het project luidt als volgt:

In 3 jaar tijd is op 30 basisscholen in Oost-Groningen de kennis over en bewustwording van de gevolgen van armoede en sociale uitsluiting toegenomen en is structurele ondersteuning aanwezig om kanselijkheid te stimuleren, zodat ieder kind mee kan doen en het risico op ontwikkelingsproblemen afneemt.

Het project werkt samen met **verbindende functionarissen**. Deze functionarissen zijn al werkzaam op deelnemende scholen als Kind-Ouder-Ondersteuner, Jeugd Ondersteuner Scholen, Schoolmaatschappelijk Werker, of Vraagbaak. Leerlingen, ouders en leerkrachten kunnen bij de functionaris terecht met knelpunten die voortkomen uit armoede. In samenspraak met gemeenten, welzijnsorganisaties en scholen worden vanaf het tweede projectjaar op deelnemende scholen de aanwezigheidsuren van de verbindende functionaris uitgebreid met 4/6 uur per week. De scholen die voor deze uitbreiding in aanmerking komen, worden geselecteerd door de gemeente en de welzijnsorganisatie. In het derde projectjaar is budget voor het dubbele aantal extra uren voor een verbindende functionaris. Om in aanmerking te komen voor dit dubbele budget bieden gemeenten en welzijnsorganisaties plannen aan in samenspraak met de scholen.

Bij aanvang van dit project is een **projectgroep** samengesteld die zich verantwoordelijk voelt voor en op strategisch niveau sturing geeft aan het project. Deze projectgroep bestaat uit ervaringsdeskundigen van Sterk uit Armoede, scholenkoepel VCOMOG, beleidsmedewerkers uit het sociaal domein en een verbindende functionaris.

Impactmonitoring

Om de **meerwaarde** van het project Ieder Kind Telt Mee Oost-Groningen op haar doelgroepen inzichtelijk te maken, laat Solidair Groningen & Drenthe de impact van dit project meten. De impactmonitoring wordt verzorgd door Alexander Impact, een onderzoeks- en adviesbureau gespecialiseerd in het meten en monitoren van maatschappelijke impact. Het project en de bijbehorende impactmonitoring duurt grofweg **3 schooljaren en loopt van juli 2022 tot en met september 2025**. Na elk projectjaar zal Alexander Impact een rapportage opleveren over dat desbetreffende projectjaar. **Dit tussenrapport is het tweede van drie rapportages**. Het **hoofddoel** van de impactmonitoring is als volgt:

De meerwaarde (impact) van dit project en de functionaris inzichtelijk maken voor leerlingen, ouders en school (leerkrachten en directies). En idealiter de structurele, lange-termijn veranderingen in kaart brengen die zijn ontstaan door dit project.

Doelgroepen

In samenspraak met de projectgroep van Ieder Kind Telt Mee Oost-Groningen hebben we ervoor gekozen om de onderstaande **doelgroepen** bij de impactmonitoring te betrekken.

1. Leerlingen
2. Leerkrachten
3. Directies van scholen
4. Ouders
5. Verbindende functionarissen
6. Gemeenten
7. Welzijnsorganisaties
8. Directies van scholenkoepels

Impactmonitoring projectjaar 2

In 2022 is Alexander Impact gestart met de impactmonitoring van dit project. In projectjaar 1 is de nulsituatie vastgesteld en zijn de activiteiten van dit project geëvalueerd. Deze resultaten zijn gedeeld in een tussenrapportage. In het tweede projectjaar lag de focus voornamelijk op:

- Het afnemen van interviews bij welzijnsorganisaties en beleidsadviseurs van gemeenten
- Het inzetten van de verbindende functionarissen op de scholen
- Het starten van het project op nieuwe scholen
- Het afnemen van tussenmetingen op de scholen waarbij het project al draait
- Het bijsturen van het project aan de hand van de resultaten van projectjaar 1

Overzicht activiteiten en aantallen

In de tabel hieronder vind je de activiteiten die door dit project zijn uitgevoerd, en het aantal deelnemers aan de activiteiten. Het gaat hierbij om schooljaar 2023/2024.

Activiteiten	Aantallen
Gastles (groep 6 t/m 8)	<ul style="list-style-type: none"> • 2 gastlessen • 81 leerlingen
Arm en Rijk-spel (groep 6 t/m 8)	<ul style="list-style-type: none"> • 2 gastlessen • 81 leerlingen
Teamtraining	<ul style="list-style-type: none"> • 4 teamtrainingen • 31 deelnemers
Kennismakingsgesprek directie	<ul style="list-style-type: none"> • 9 gesprekken
Afsluitende directie gesprek	<ul style="list-style-type: none"> • 2 gesprekken
Ouderbijeenkomst	<ul style="list-style-type: none"> • 1 keer aanwezig op informatiemarkt • 1 keer aanwezig bij een ouderraad • 1 keer aanwezig bij koffie uurtje

Onderzoeksmethode en respons

In de tabel hieronder vind je de onderzoeksmethodes waarmee we de hoofdvraag van de impactmonitoring hebben getracht te beantwoorden. Hierin vind je voor elk van de eerder genoemde doelgroepen de gebruikte onderzoeksmethode en het aantal respondenten per onderzoeksmethode.

Waar in het eerste projectjaar de formulieren nog in ontwikkeling waren waardoor er een relatief laag aantal respondenten waren, zijn er in het tweede projectjaar minder respondenten door andere redenen. Zo hebben een aantal scholen aangegeven in de eerste periode weinig tot geen ruimte te hebben voor het programma, maar wel na de zomervakantie. Ook het bereiken van ouders blijft een lastig vraagstuk op welke manier dit het beste kan.

Ook in dit jaar zijn de nulmetingen en evaluaties voor leerlingen soms ingevuld in groepjes, waardoor het aantal respondenten niet overeenkomt met het aantal leerlingen dat de gastlessen heeft bijgewoond.

Doelgroep	Onderzoeksmethode en respons
Interviews beleidsadviseurs	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting (interview): 3 gemeenten, 4 respondenten
Interviews welzijnsorganisaties	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting (interview): 5 welzijnsorganisaties, 9 respondenten
Leerlingen	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting (vragenlijst): 68 respondenten Evaluatie gastles (vragenlijst): 17 respondenten
Verbindende functionaris	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting (vragenlijst): 3 respondenten
Directies van scholen	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting (vragenlijst): 4 respondenten
Leerkrachten	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting (vragenlijst): 0 respondenten*
Ouders	<ul style="list-style-type: none"> Nulmeting (vragenlijst): 0 respondenten**

* Onder de leerkrachten zijn vragenlijsten uitgezet, maar de responses blijven achterwege

** De ouders blijken ook in projectjaar 2 een lastige doelgroep te zijn om te bereiken. Vragenlijsten zijn wel uitgezet, maar niet ingevuld

Dataverzameling

De wijze van dataverzameling moest eenvoudig zijn en op een natuurlijke manier aansluiten bij het project en de diverse doelgroepen. Daarom is ervoor gekozen om de projectleider een groot deel van de vragenlijsten fysiek af te laten nemen bij de doelgroepen. De vragenlijsten werden voor of na de activiteiten uitgedeeld, direct ingevuld, en weer ingeleverd bij de projectleider. Alle vragenlijsten zijn getoetst bij de projectgroep, om te kijken of de vraagstelling overeenkomt met de belevingswereld van de doelgroep en of we datgene meten wat we beogen te meten.

Analyse van de antwoorden

Alexander Impact heeft de analyse van de verzamelde data uitgevoerd door de ingevulde vragenlijsten te analyseren. De vragen in de vragenlijsten bestonden uit zowel **kwantitatieve** (gesloten vragen, schaalvragen, cijfervragen) als **kwalitatieve** vragen (open vragen, toelichtingen). We hebben de **kwantitatieve** vragen geanalyseerd door gemiddelden te nemen van schalen en cijfers, en door antwoordcategorieën te turven en weer te geven in percentages. We hebben de **kwalitatieve** vragen geanalyseerd door de antwoorden op de open vragen te groeperen per thema, om zo de grote lijnen in de antwoorden inzichtelijk te maken.

Aanpassing van de training leerkrachten

In het eerste projectjaar is aan het schoolteam een training gegeven over het onderwerp armoede met betrekking tot kennis en bewustzijn. De inhoud van deze training werd per school met de schooldirecteur vastgesteld, het was dus een training op maat. In de praktijk resulteerde dit vaak in een workshop in plaats van een uitgebreide training, zowel qua tijd als inhoud. De tijd die beschikbaar was, was kort en de inhoud was oppervlakkig. De ideeën kwamen op gang, maar de uitwerking in de praktijk bleef achter.

Omdat Solidair Groningen & Drenthe in dit project streeft naar relevante kennisoverdracht, bewustwording en kwaliteit, is er besloten om voortaan een vast trainingsaanbod te bieden, in plaats van maatwerk per school.

De training voor leerkrachten is nu samengesteld uit de gecertificeerde training 'Armoede onder de Loep' van Stichting De Vonk en de handreiking 'Omgaan met armoede op scholen' van Annelies Kassenberg en Mariëtte Lusse. De training duurt drie uur en kan worden gegeven in één dagdeel of verdeeld over twee sessies. Bij zowel de training als de gastlessen is een (lokale) ervaringsdeskundige aanwezig die zijn of haar persoonlijke verhaal deelt.

De training bestaat uit twee delen. Het eerste deel richt zich op kennis en bewustwording: wat is de definitie van armoede, hoe beïnvloedt armoede het stressniveau, en wat doet stress met het denk- en beslissingsvermogen? Ook leren leerkrachten hoe ze ouders en kinderen die in armoede leven, het beste kunnen begrijpen en benaderen. In het tweede deel ontwikkelen de leerkrachten een actieplan dat bestaat uit het invullen van een kwaliteitskaart volgens de S.O.S.-methodiek (signaleren, ondersteunen en stimuleren). Deze richten zich op:

- Het signaleren en bespreekbaar maken van armoede, zodat alle leerlingen worden gezien
- Het ondersteunen van leerlingen in armoede, zodat alle leerlingen kunnen meedoen
- Het stimuleren van leerlingen en ouders, om zo bij te dragen aan de toekomstkansen voor alle leerlingen en aan het doorbreken van de cirkel van armoede¹

Na het invullen van deze kwaliteitskaart heeft de school een plan dat kan ondersteunen bij het vaststellen van het armoedebeleid en het maken van concrete stappen die in het schooljaar gezet kunnen worden.

Marleen Oostland • 2e

Programmaleider Bewustwording bij Solidair Groning...
1 mnd • Bewerkt •

+ Volgen ...

Voor het project [#iederkindtelmee](#) geven we op school naast gastlessen aan kinderen ook een training aan het team van docenten. We bespreken de theorie over armoede, wat het met je stressniveau doet en wat dat weer doet met je denkvermogen. Aan de hand van de behoeften piramide van Maslow laten we zien wat de gevolgen zijn van gaten in de 5 fundamenteën van de piramide. We bespreken ook dat niet iedereen met dezelfde grondtoon reageert op ingrijpende zaken in het leven zoals armoede. Dennis (ervaringsdeskundige) vertelt over zijn jeugd en zijn ervaringen als ouder. In beide fasen van zijn leven was er sprake van armoede en schulden. Kennis en bewustwording vergroten helpt om de gevolgen van armoede te begrijpen. Bij de docenten zien we kwartjes vallen en oordelen verdwijnen. Tenslotte maken de docenten in groepjes een plan over de manier waarop zij nu armoede kunnen signaleren, kinderen en ouders kunnen ondersteunen en stimuleren en beschrijven zij wat zij daarin willen verbeteren of bijstellen.

Ik heb zelf geleerd dat een training zonder ervaringskennis niet volledig is en ben dus heel blij dat [Dennis Jager](#) het belangrijk vindt om een bijdrage te leveren. Hij werkt bij [Welstad](#) als ervaringsdeskundige Armoede & Schuldenproblematiek.

Ook is het heel fijn dat we vanuit het project [#iederkindtelmee](#) met [Arjo Karperien](#) van [Welstad](#) en [Hobbe Hollands](#) van de [Gemeente Stadskanaal](#) plannen kunnen maken om de sociaal werker op school een stevige rol als brugfunctionaris te geven. Leerkrachten hebben een brugfunctionaris nodig die aanwezig is op school en die kinderen, ouders en leerkrachten kan ondersteunen. Iemand die de brug kan vormen tussen school, thuis en de omgeving. Zodat de leerkrachten zich kunnen richten op hun primaire taak; lesgeven.

De training die we vanuit [Solidair Groningen & Drenthe](#) geven is gebaseerd op de gecertificeerde training 'Armoede onder de Loep' van [Stichting De Vonk](#) en we maken gebruik van de handreiking 'Omgaan met armoede op scholen' van [Annelies Kassenberg](#) en [Mariëtte Lusse](#). Deze handreiking laten we als naslagwerk achter na de training.

en 35 anderen

2 commentaren · 3 reposts

Interessant

Commentaar

Reposten

Versturen

¹ Lusse M. & Kassenberg, A. (2020). *Omgaan met armoede op scholen. Handreiking voor po en vo. Hogeschool Rotterdam en Hanzehogeschool Groningen.*

Inzet ervaringsdeskundige

In het tweede projectjaar is een begin gemaakt met de aanwezigheid van een (lokale) ervaringsdeskundige tijdens de gastlessen en de training voor de leerlingen. Er wordt opgemerkt dat de leerlingen benieuwd zijn naar het verhaal van de ervaringsdeskundige en daardoor beter begrijpen wat armoede kan betekenen. Het resultaat hiervan is dat de leerlingen daardoor zelf ook het gesprek aan durven gaan over geld. Met het Noorderpoort, en dan specifiek de opleiding 'begeleider maatschappelijke zorg ervaringsdeskundige', wordt samengewerkt om te kijken of de gastlessen en training onderdeel uit kunnen maken van de opleiding.

Inzet verbindende functionaris

In het tweede projectjaar van Ieder Kind Telt Mee hebben de gemeenten samen met de welzijnsorganisaties plannen gemaakt over de inzet van de verbindende functionaris op school. Niet in alle gemeenten zijn er uren ingezet voor de verbindende functionaris. Zo is in Muntendam geen plan tot stand gekomen en is daarom vanaf september 2024 een ervaringsdeskundige in het wijkgebouw gestart. In de gemeente Westerwolde was men er nog niet klaar voor om het beschikbare budget in te zetten. De overige gemeenten hebben een plan plus verantwoording opgemaakt. Deze zijn hieronder te lezen:

Stadskanaal

Op alle 22 basisscholen in de gemeente Stadskanaal zijn er sociaal werkers aanwezig die fungeren als verbindende functionaris. Deze waren echter minimaal ingezet vanwege beperkte middelen, maar de wens voor uitbreiding van het aantal uren was groot. In het plan wordt voorgesteld om met de extra beschikbare middelen de uren van de huidige medewerkers uit te breiden. Daarnaast wordt voorgesteld dat de middelen worden ingezet voor het aanbieden van activiteiten voor de leerlingen die gericht zijn op de brede sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Met de extra inzet worden de volgende resultaten beoogd:

- Korte lijnen tussen onderwijs en het CJGV waardoor snel op- en afschalen mogelijk is
- De inzet versterkt het wijkgericht werken en de preventieve functie hiervan
- Het sociaal werk heeft een normaliserende werking
- De inzet voorkomt duurdere geïndiceerde inzet

Naar aanleiding van dit plan zijn op twee basisscholen in de gemeente voor 5 uur per week extra een sociaal werker ingezet. Het doel van deze extra inzet was het snel en laagdrempelig vragen kunnen stellen door ouders, leerlingen en leerkrachten. Ook de zichtbaarheid van de sociaal

werker op het schoolplein en in de school kon hiermee vergroot worden. Uit de resultaten van de pilot blijkt dat de grotere aanwezigheid van de sociaal werkers heeft gezorgd voor laagdrempelig contact met leerkrachten, ouders en leerlingen. Ook heeft het ervoor gezorgd dat er collectieve activiteiten georganiseerd konden worden op de basisscholen.

Oldambt

Op het moment van schrijven van het plan, wordt de functie van verbindende functionaris uitgevoerd door een Vraagbaak met in totaal 70 uren op 10 basisscholen en een School Als Wijk ondersteuner op het voortgezet onderwijs. In het plan wordt voorgesteld om de uren van de Vraagbaak te financieren en de uren van de School Als Wijk ondersteuner uit te breiden met 4,25 uur per week. Met de uitbreiding van deze uren kan meer ingezet worden op het organiseren van collectieve activiteiten.

Veendam

In de gemeente Veendam zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor schoolmaatschappelijk werkers, waardoor zij nu vijf uur per week op twee basisscholen kunnen werken. Deze schoolmaatschappelijk werkers waren al actief op de scholen, maar dankzij de extra middelen kunnen zij zich nu specifiek richten op het bestrijden van armoede. Daarnaast kunnen zij beter aansluiten bij bestaande initiatieven om contacten te leggen met leerlingen en ouders.

De extra inzet heeft ervoor gezorgd dat de schoolmaatschappelijk werkers meer aandacht kunnen besteden aan het thema armoede. Dit deden ze onder andere door gericht door te vragen naar de financiële situatie van gezinnen. Ouders hebben daardoor meer de ruimte gevoeld om aan te geven waar een eventuele extra hulpvraag lag. Desondanks blijft het een uitdaging om ouders zonder een actieve hulpvraag te bereiken. In de toekomst wordt er gekeken naar manieren om deze groep ouders beter te bereiken.

Pekela

In de gemeente Pekela is het voorstel om de uren van de aanwezige schoolmaatschappelijk werker uit te breiden met het beschikbare budget. De schoolmaatschappelijk werker is een bekend gezicht voor ouders, leerlingen en leerkrachten en heeft al een vertrouwensband in de loop van de jaren kunnen opbouwen. Ook wordt een ervaringsdeskundige, die werkzaam is bij de welzijnsorganisatie in de gemeente, betrokken bij de lessen die over het thema armoede worden gegeven. Ouders zullen op meerdere momenten geïnformeerd worden over het project zodat de bekendheid groeit.

Als resultaat van de extra inzet is er meer info gegeven over het onderwerp armoede. Zo zijn er gesprekken geweest met intern begeleiders, zijn er gastlessen gegeven aan de leerlingen, hebben de leerkrachten een training ontvangen om de kennis over armoede te vergroten en zijn er ouderochtenden georganiseerd waar ouders op een laagdrempelige manier vragen kunnen stellen.

Muntendam

In Muntendam is op de beide basisscholen een Kind-Ouder-Ondersteuner actief die nauw contact heeft met de medewerkers van het Maatschappelijk Activiteiten Centrum (MAC). Het MAC is een laagdrempelige locatie waar ouders gemakkelijk heen kunnen gaan voor vragen rondom geldzaken. De aanvulling van een ervaringsdeskundige kan een waardevolle aanvulling zijn op de al aanwezige Kind-Ouder-Ondersteuner. Zo kunnen er samen collectieve activiteiten worden georganiseerd en kan de Kind-Ouder-Ondersteuner doorverwijzen naar de ervaringsdeskundige bij praktische vragen als het gaat om armoede vraagstukken. De ervaringsdeskundigen zijn al ingezet bij de welzijnsorganisatie en vormen zodoende een bekend gezicht voor inwoners. Met de extra middelen kan een ervaringsdeskundige specifiek ingezet worden op het thema armoede.

Resultaten onderzoek

In dit tweede projectjaar hebben we als eerste interviews afgenomen bij de beleidsadviseurs van de betrokken gemeenten en met schoolmaatschappelijk werkers en/of welzijnsorganisaties. Ook zijn er nulmetingen afgenomen onder leerlingen, is er een evaluatie van de gastles door leerlingen ingevuld, is de nulmeting directie ingevuld en hebben drie verbindende functionarissen de vragenlijst ingevuld.

Resultaten interviews beleidsadviseurs gemeenten

In het tweede projectjaar zijn we in gesprek geweest met beleidsadviseurs van verschillende gemeenten waarin het project op de basisscholen actief is. Ten tijde van het afnemen van de interviews waren de plannen zoals eerder genoemd in dit rapport, nog niet geschreven en ingediend bij de gemeenten. Ook was nog niet overal een verbindende functionaris ingezet. Aan het einde van dit schooljaar is dat alweer veranderd. Een van de lange-termijn doelen van dit project is het bevorderen van integrale samenwerking en afstemming tussen ketenpartners ten behoeve van het oplossen van knelpunten bij leerlingen omtrent armoede. Met dit doel in het achterhoofd hebben we gesproken met beleidsambtenaren sociaal domein en onderwijs om uit te vragen:

- Op welke manier de gemeente betrokken is bij het project
- Wat de ervaringen zijn met het project
- Wat volgens hen de succes- en verbeterpunten zijn

De interviews hebben we hieronder uitgewerkt op basis van deze vragen waarbij we een samenvattend antwoord geven op basis van de gesprekken die we hebben gevoerd.

De betrokkenheid van de gemeente bij het project

Pekela: De gemeente Pekela is nauw betrokken bij het project en speelt een belangrijke rol in het faciliteren en coördineren van verschillende initiatieven die in de gemeente actueel zijn. Zo wordt er al jaren samengewerkt met welzijnsorganisaties door het inzetten van een schoolmaatschappelijk werker op de scholen en praktische gezinsondersteuning. Ook neemt de gemeente deel aan de overleggen met scholen en ketenpartners om de aanpak te optimaliseren en de bewustwording van armoede te vergroten.

Stadskanaal: Op het moment van het interview, eind november 2023, waren er nog geen scholen in Stadskanaal die meededen met het project, en was er een eerste verkenning met de vraag op welke manier het project geïmplementeerd kan worden en hoe het kan aansluiten bij andere projecten. Ook moet er vanuit de scholen een behoefte zijn om mee te doen aan een project. Er is al een maatschappelijk werker aanwezig op de scholen; op welke manier kan die functie uitgebreid worden is bijvoorbeeld een vraag.

Veendam: Er gebeurt veel op het gebied van armoede in de gemeente Veendam. Zo is er het armoedepact, en budget gereserveerd voor de inzet van de verbindende functionaris. Op het moment van het interview is de gemeente nog zoekende op welke manier de middelen ingezet kunnen worden.

De ervaringen met het project

Pekela: Waar in het verleden bij het onderwijs de focus lag op het overbrengen van kennis en leerprestaties, is daar de afgelopen jaren de verschuiving gekomen naar het verbreden van de horizon, door ook andere problematiek aan te pakken. Het herkennen en signaleren van armoede is daar één van. Door de inzet van de maatschappelijk werker op de scholen in de gemeente Pekela is bereikt dat er een zichtbaar persoon op de school aanwezig is die als aanspreekpunt fungeert voor leerlingen en ouders bij hulpvragen. Met het project 'Ieder Kind Telt Mee' worden de kansen voor kinderen geraakt en het sluit goed aan bij wat er nu al is binnen de gemeente. Het vraagt een andere manier van denken, een andere houding en ander gedrag als de focus wordt gelegd op vroegtijdig signaleren en herkennen.

Stadskanaal: Het herkennen maar ook erkennen van armoede is iets waar dit project bij kan helpen en het is belangrijk dat het breed wordt aangevlogen.

Veendam: Het persoonlijke verhaal van de ervaringsdeskundige maakt echt indruk en dat is effectief. De gemeente heeft positieve verhalen gehoord over het Arm- en Rijk spel wat beter werkt dan enkel en alleen een presentatie. Door de samenwerking met verschillende partijen maakt de gemeente een verdiepingsslag in de gezamenlijke aanpak tegen armoede.

De succespunten van het project

Pekela: Het voordeel van een kleine gemeente is dat de lijnen kort zijn. Er is veel contact tussen onderwijs en gemeente, maar ook veel contact met andere ketenpartners in de gemeente. Ook de aanwezigheid van een vast contactpersoon (bijvoorbeeld de schoolmaatschappelijk werker) die op meerdere scholen actief is, wordt als zeer waardevol ervaren. Een ander succes is dat het project

helpt om kinderen en gezinnen te voorzien van basisbenodigdheden zoals kleding, laptops en fietsen, wat bijdraagt aan gelijke kansen en het vergroten van het zelfvertrouwen van kinderen. De samenwerking leidt tot concrete verbeteringen in de levens van de gezinnen.

Stadskanaal: Het is goed dat de schoolteams ook worden meegenomen in dit project, ze worden getraind en leren om signalen van armoede te herkennen.

Veendam: De gemeente geeft aan dat het een mooi begin is en dat het nog te vroeg is om iets meer te kunnen zeggen over de succespunten van het project.

De verbeterpunten van het project

Pekela: Er is grote behoefte aan stabiliteit en langdurige financiering van het project, zodat het niet beperkt blijft tot een tijdelijke oplossing. Het doel is om structureel te blijven investeren zodat het project een constant karakter krijgt. Zeker in een gemeente waar de generatiearmoede in de genen zit, is het belangrijk om te investeren voor een nieuwe generatie die de kans krijgt om uitgedaagd te worden om verder te leren. Wat een investering oplevert, zit in de mensen zelf, maar dan moet het wel de kans krijgen om dit tot ontwikkeling te laten komen.

Stadskanaal Het is belangrijk dat de commitment van het bespreekbaar maken van armoede wordt vastgelegd. Nu voelt het nog als vrij, maar er moet een persoon of organisatie verantwoordelijk zijn en dan kan het structureel worden weggezet. Ook draagvlak vanuit de scholen is nodig om het project succesvol te laten zijn. Het project moet goed geborgd worden binnen de scholen.

Veendam: De doodoener is altijd financiën. Het zou goed zijn wanneer iemand verantwoordelijk wordt gesteld voor het project, ook na drie jaar.

Resultaten interviews met welzijnsorganisaties.

Naast de interviews met de beleidsmedewerkers hebben we ook gesproken met medewerkers bij de betrokken welzijnsorganisatie in de gemeente. Een schoolmaatschappelijk werker wordt in veel gevallen ingezet als een verbindende functionaris. Ook hierbij hebben we de hiervoor genoemde vragen voorgelegd en hieronder uitgewerkt.

- Op welke manier de welzijnsorganisatie betrokken is bij het project
- Wat de ervaringen zijn met het project
- Wat volgens hen de succes- en verbeterpunten zijn

De betrokkenheid van de welzijnsorganisatie bij het project

Stadskanaal, schoolmaatschappelijk werker: Op scholen zijn gezinscoaches en schoolmaatschappelijk werkers werkzaam die op de scholen aanwezig zijn op vaste tijdstippen, waar ze structureel aanwezig zijn voor hulpvragen. Er wordt gewerkt vanuit de methode 'positieve gezondheid'.

Pekela, schoolmaatschappelijk werker: De schoolmaatschappelijk werker is werkzaam op zes basisscholen en een middelbare school in de gemeente en is bedoeld voor leerlingen met allerlei problematiek, ook die voortkomen uit financiële problemen.

Pekela, welzijnsorganisatie: Door de inzet van de schoolmaatschappelijk werker, zijn de schoolmaatschappelijk werkers al heel actief en bekend op scholen. Scholen hebben het al erg druk en er komen steeds weer nieuwe projecten bij. Door het bekende gezicht van de schoolmaatschappelijk werker, is het contact erg goed.

Veendam, welzijnsorganisatie: Via de projectleider van Ieder Kind Telt Mee is de welzijnsorganisatie betrokken geraakt bij het project. Op het moment van het gesprek zijn ze nog heel erg in de beginfase en onderzoeken ze welke concrete stappen er gezet kunnen worden. Omdat er al schoolmaatschappelijk werkers op de scholen zijn ingezet, speelde de vraag of er extra taken voor hen bij zouden komen, maar naast de schoolmaatschappelijk werkers, is er ook een ervaringsdeskundige werkzaam in de gemeente. Hier zijn korte lijnen mee, waardoor werkzaamheden gemakkelijk met elkaar overlegd kunnen worden en sluit het erg goed aan bij het project.

Midden-Groningen: In Midden-Groningen zijn kind ouder ondersteuners werkzaam op de basisscholen of kindcentra. De ondersteuners werken preventief in het voorliggend veld en richten zich op het kind. Ook ouders kunnen hier gebruik van maken. Muntendam valt onder de oude

gemeente, maar inmiddels onder de gemeente Midden-Groningen. Alleen het dorp Muntendam doet daarom nog wel mee aan het project. De kind ouder ondersteuner werkt als een filter voor interne en externe zaken, om te kunnen verwijzen naar de juiste instanties. Het is een enorme schakel tussen de gemeenten en onderwijs. De gemeente belt bijvoorbeeld de kind ouder ondersteuner als eerste wanneer er een nieuwe voorziening is om te weten welke gezinnen in aanmerking komen. Ze zijn daarnaast onafhankelijk van de school, wat zorgt voor laagdrempeligheid voor de leerlingen en ouders om ondersteuning te vragen. Ook komen ze thuis bij gezinnen waarbij ze een kijkje achter de voordeur krijgen, iets wat een leerkracht niet kan. Dit alles is een enorme aanvulling binnen de school.

“ *Noem het binnen gemeenten geschoolde bureau: laagdrempeligheid van fijne buurvrouw met rugzak vol gedegen kennis.* ”

Oldambt: Vanuit Sociaal Werk Oldambt zijn er ‘vraagbakens’ aanwezig op school. Deze functie is vergelijkbaar met de schoolmaatschappelijk werker en kind ouder ondersteuner. Ze worden ook wel ‘luisterjuf’ genoemd. Ze zijn aanwezig op de basisscholen en doen ook huisbezoeken. Ze zijn een luisterend oor voor leerlingen, kunnen extra aandacht geven en zijn flexibel als het gaat om de locatie waar ze afspreken, afgestemd op de wensen van de leerling.

De ervaringen met het project

Stadskanaal, schoolmaatschappelijk werker: De schoolmaatschappelijk werker is nog weinig mee bekend met het project, maar heeft al wel enige samenwerking gehad met de projectleider.

Pekela, schoolmaatschappelijk werker: Het project is gekoppeld aan het schoolmaatschappelijk werk. Die zijn benaderbaar en dat wordt gemerkt door ouders en scholen. Daarbij wordt er samengewerkt en op maat met hoe de school het wil.

Pekela, welzijnsorganisatie: Het is goed dat er wordt aangesloten bij wat er al is en bij bekende gezichten.

Veendam, welzijnsorganisatie: De inzet van de ervaringsdeskundige is een hele goede. Zij is laagdrempelig en benaderbaar, wat maakt het dat het veilig is voor de doelgroep om vragen te

stellen. Ook is de schaamte eraf door de ervaring van de ervaringsdeskundige zelf. Voor de ouders is het een mooie aanvulling, omdat nu veel hulp gericht is op de leerlingen.

Midden-Groningen: Op één school is het project net van start gegaan met de gastlessen en er wordt opgemerkt dat de signalering al beter is geworden. Leerkrachten komen naar de kind ouder ondersteuner toe met signalen van armoede zoals een lege broodtrommel of een leerling die aangeeft honger te hebben. Ook zijn bij de training voor de leerkrachten gezinnen genoemd waar de kind ouder ondersteuner het contact mee kan leggen.

Oldambt: Vanuit de functie van vraagbaak zijn de medewerkers ook aanwezig geweest bij de gastlessen. De voorlichting werd als interessant ervaren, maar het spel is echt blijven hangen bij de leerlingen.

“ Je zag echt kinderen in elkaar kruipen en ook kinderen zich verbazen. Wow wat een verschil! ”

De succespunten van het project

Stadskanaal, schoolmaatschappelijk werker: De toegevoegde waarde van dit project kan zijn dat de bewustwording wordt vergroot, er sneller hulp wordt gevraagd en dat men weet waar men terecht kan voor hulp. Ook het begrip bij leerlingen kan vergroot worden, net als bij leerkrachten. Dat het niet gaat om onwil van de ouders, maar onmacht.

“ Ze weten niet wat het betekent om geen geld te hebben want je hebt toch een pasje dus je kan het toch betalen? ”

Pekela, schoolmaatschappelijk werker: Het doel van het gesprek is het laagdrempeliger maken van het bespreken van problemen omtrent armoede en dat is goed. Wanneer mensen eenmaal aan het praten gaan, is het helemaal los en willen ze alles wel aanvragen.

Pekela, welzijnsorganisatie: Het is goed dat ook leerkrachten meegenomen worden in het project, zij hebben een belangrijke signalerende functie.

Veendam, welzijnsorganisatie: Het project helpt in het weghalen van schaamte. Schuld en schaamte is een grote factor die de situatie in stand houdt en oplossingen in de weg staat. Daarnaast is het spel een krachtig middel om in gesprek te komen met de leerlingen.

Midden-Groningen: Het project is een mooie aanvulling op de ondersteuning die al wordt aangeboden, daar kan het project goed op meevaren. Het onderwerp armoede komt hiermee veel meer on top of mind waardoor signalering beter wordt.

Oldambt: Het project helpt om het onderwerp meer open te breken zodat ook thuis het gesprek wordt aangegaan.

De verbeterpunten van het project

Stadskanaal, schoolmaatschappelijk werker: Het is goed om te kijken hoe de samenwerking is tussen alle verschillende partijen, wie doet wat en op welke manier.

Pekela, schoolmaatschappelijk werker: Het samenwerken met ervaringsdeskundigen kan hierin meegenomen worden.

Pekela, welzijnsorganisatie: Breng het project ergens onder zodat het blijft bestaan.

Veendam, welzijnsorganisatie: Zorg dat het project niet iets eenmaligs is, maar bijdraagt aan een duurzaam begrip van het thema armoede op school.

Midden-Groningen: Het project is erg mensafhankelijk, degene die het geeft moet kennis en kunde van het onderwerp hebben, maar nog belangrijker is het gevoel met de leerlingen, zodat leerlingen zich vertrouwd voelen om hun eigen verhaal te delen. Ook moet het onderdeel worden van het grotere geheel in plaats van een los project. De sleutel tot succes zit hem in de cultuur van de school, er is tijd nodig voor verandering, het vertrouwen van ouders moet groeien om uiteindelijk ondersteuning te gaan vragen.

Oldambt: Het is goed om zo vroeg mogelijk te beginnen met voorlichting over het onderwerp armoede, al bij de kleuters, om zo een goede basis te leggen. Ook is herhaling belangrijk om zo het onderwerp steeds op de voorgrond te houden.

Resultaten leerlingen

Ook tijdens het tweede projectjaar ontvingen de leerlingen van de deelnemende basisscholen twee gastlessen: een gastles over de beleving van armoede en sociale uitsluiting, en een gastles waarin ze het *Arm & Rijk-spel* gingen spelen als vorm van verwerking. Door de vragen op de spelkaarten van dit spel kwamen leerlingen met elkaar in gesprek over de gevolgen van het wel of niet hebben van geld. Ook vertelde de projectleider informatie over armoede.

Nulmeting

Aan het begin van de eerste gastles is bij de leerlingen van elke deelnemende basisschool een nulmeting afgenomen. Het doel van deze vragenlijst was om inzicht te krijgen in de mening van de leerlingen over armoede. Deze vragenlijst is afgenomen op 2 basisscholen en ingevuld door **68** leerlingen. Een heel aantal leerlingen heeft de vragenlijst in tweetallen ingevuld.

Begrip armoede

In de vragenlijst is de vraag opgenomen 'Wat is armoede volgens jou?'. De antwoorden die zijn binnengekomen zijn te categoriseren op een aantal thema's. De volgende thema's werden het meest genoemd in volgorde van meest tot minst genoemd:

- Weinig geld
- Het hebben van geen, een klein of een slecht huis
- Geen geld hebben voor eten
- Minder dingen kunnen doen
- Weinig spullen hebben

Daarnaast zijn er nog een aantal algemene antwoorden gegeven die niet onder een thema geplaatst kunnen worden, bijvoorbeeld dat armoede niet eerlijk is, gaat over pesten en schaamte en dat armoede kan betekenen dat je lui bent.

Praten over armoede en problemen

- **36 respondenten** vinden het belangrijk om over armoede te praten.
 - Reden: Het helpt anderen en draagt bij aan het vinden van oplossingen.
- **7 respondenten** vinden het soms wel, soms niet belangrijk.
 - Reden: Het hangt af van de situatie of het probleem.
- **8 respondenten** vinden het niet belangrijk
 - Reden: Ze zien het niet als hun probleem of denken dat praten niet helpt.

- **10 respondenten** weten niet of ze het belangrijk vinden.

In de vragenlijst wordt gevraagd of de respondenten problemen vertellen aan een leerkracht en waarom wel of niet. **17 respondenten** geven aan dat ze een probleem **niet** delen met de leerkracht. De meest genoemde redenen hiervoor zijn:

- De leerling lost het probleem zelf op
- Er is niet altijd vertrouwen in de leerkracht
- Het probleem wordt gedeeld met de ouders

22 respondenten geven aan dat ze het soms wel en soms niet vertellen aan de leerkracht. Dit heeft te maken met het probleem:

- Heeft het probleem te maken met school, dan wordt het verteld aan de leerkracht
- Heeft het probleem niet met school te maken, dan vertellen de meeste leerlingen het niet
- Het hangt van het probleem af hoe erg het is en of het wel of niet gedeeld wordt met de leerkracht

23 respondenten geven aan dat zij een probleem wel delen met de leerkracht. De meest genoemde redenen hiervoor zijn:

- Het is belangrijk om over problemen te praten
- Het probleem kan uit de hand lopen als het niet wordt opgelost
- Omdat de leerkracht erbij kan helpen

Veilig voelen

De volgende vraag die gesteld is, is of de respondenten zich **veilig voelen op school** en waarom wel of niet.

- **52 respondenten** geven aan zich veilig te voelen.
 - Reden: Ze hebben vrienden om hen heen, er wordt niet gepest en er zijn leerkrachten op het schoolplein.
- **12 respondenten** geven aan dat ze zich soms wel en soms niet veilig voelen.
 - Reden: Er wordt gepest, er is steeds ruzie of je kunt soms uitgelachen worden.

Pesten

Als laatste wordt gevraagd of er op de school van de leerlingen wordt gepest.

- **27 respondenten** geven aan dat er wél gepest wordt.
 - Reden: Jaloezie, irritant doen en het hoort erbij.
- **14 respondenten** geven aan dat er niet gepest wordt.

- Reden: Het is hier veilig, er wordt wel eens geklierd, maar niet gepest, ze zijn allemaal vrienden van elkaar.

Evaluatie gastles en Arm & Rijk-spel

Aan het einde van de laatste gastles (of soms tijdens een derde les) is bij de leerlingen van elke deelnemende basisschool een evaluatie afgenomen over de gastlessen. Hierbij wordt gevraagd naar hun ervaring met zowel de gastles als het Arm & Rijk-spel. De vragenlijst is uitgezet bij 1 basisschool en **17** keer ingevuld. Hierbij moet de kanttekening geplaatst worden dat de leerlingen vaak in tweetallen de vragenlijst hebben ingevuld.

Beoordeling gastles en gastdocent

De gastles wordt gemiddeld beoordeeld met een **7.8**. De gastdocent wordt gemiddeld beoordeeld met een **7.9**.

Op de vraag wat goed was aan de gastles zijn verschillende antwoorden gekomen, namelijk:

- Het filmpje (8 keer genoemd)
- De uitleg over armoede en hier iets over geleerd (6 keer genoemd)
- Het spelen van het (leuke) spel (8 keer genoemd)

“ *Het spelletje. Het is ook leuk om meer te weten over armoede.* ”

Daarnaast zijn ook een aantal verbeterpunten genoemd, namelijk:

- Harder praten (4 keer genoemd)
- De manier van de presentatie met een powerpoint (2 keer genoemd)
- Langer het spel spelen (1 keer genoemd)

Slechts 5% van de respondenten vindt de gastles geen goede manier om armoede in de klas te bespreken. De overige 95% vindt dit wel een goede manier, omdat 'kinderen het dan niet per se voor zichzelf hoeven te houden', omdat 'als een klasgenoot of jezelf in de problemen zit, je weet hoe je ermee om moet gaan of wat je kunt doen', of omdat 'je dan leert wat arm en rijk is'.

“ *Ik weet nu ook hoe andere kinderen het hebben.* ”

Vergelijking met projectjaar 1

In het eerste projectjaar is deze vragenlijst uitgezet bij 4 basisscholen en ingevuld door 73 respondenten. In het tweede projectjaar is het aantal deelnemende scholen met 25% gedaald, van 4 naar 1, en het aantal respondenten gedaald met ongeveer 23%, van 73 naar 17. Dit heeft te maken met de drukte in het schoolprogramma van veel scholen, dit schooljaar was er minder tijd voor het project dan het eerste projectjaar. De **beoordeling** van de **gastles** laat echter een positieve trend zien, namelijk een stijging van 14.7%, van een 6.8 in het eerste projectjaar naar een 7.8 in het tweede projectjaar. Dit wekt de suggestie dat de gastles beter wordt gewaardeerd door de leerlingen, ondanks de kleinere groep waaronder dit is uitgevraagd. Ook de **beoordeling** van de **gastdocent** laat een positieve stijging zien, namelijk met een stijging van 14.5%, van een 6.9 naar een 7.9.

Waarbij in het eerste projectjaar nog het meeste werd genoemd dat de uitleg te lang en te saai was, werd dit antwoord in het tweede projectjaar helemaal niet meer gegeven. Het gebruik van de powerpoint is een overlappend antwoord wat in beide jaren genoemd wordt als verbeterpunt.

Beoordeling Arm & Rijk-spel en gastdocent

Het 'Arm & Rijk-spel' is gemiddeld beoordeeld met een **9.5**. De gastdocent is gemiddeld beoordeeld met een **7.9**. Deze beoordelingen zijn een stijging van ongeveer 14.5%, een 8.3 in projectjaar 1, en 9.7%, een 7.2 in projectjaar 1.

De volgende punten zijn onder andere als 'goed' genoemd:

- Het spel is leerzaam, bijvoorbeeld hoe het is om arm te zijn (8 keer genoemd)
- Alles is goed (5 keer genoemd)
- Het is leuk (3 keer genoemd)

“ *Huh geen brood? Hoezo heb ik alleen 5 euro wat kan ik daarmee doen? Bij andere kinderen kwam de creativiteit echt naar boven, dan kun je wel zien hoe dat thuis gaat.* ”

Waar in het vorige projectjaar nog werd genoemd dat er meer uitleg nodig was en dat sommige vragen te moeilijk waren, komen deze punten in het tweede projectjaar niet meer terug. De volgende punten zouden volgens de respondenten verbeterd kunnen worden:

- Niks (10 keer genoemd)
- Een beetje meer tijd (1 keer genoemd)
- Iets minder jokers (1 keer genoemd)

Kennis

Op de vraag wat de respondenten hebben geleerd van de **gastles** zijn de volgende 4 antwoorden gegeven:

- Dat je goed moet omgaan met armoede
- Leuk
- Veel
- Hoe je je voelt als je arm en rijk bent

“ *Ik heb veel geleerd over armoede.* ”

Op de vraag wat de respondenten hebben geleerd van het **Arm & Rijk-spel** zijn de volgende 4 antwoorden gegeven:

- Dat je goed moet omgaan met armoede
- Dat je weet hoe het voelt en dat je er niet voor moet schamen
- Hoe je met geld om moet gaan
- Hoe je je voelt als arm en rijk

Deze twee kennis-vragen zijn minder vaak ingevuld dan de andere vragen, omdat de vragen op het uitgeprinte formulier op het einde en begin van een bladzijde staan. Volgens de projectleider vallen de vragen minder op en zien de leerlingen de vragen sneller over het hoofd. Voor het volgende projectjaar wordt beter gelet op de plaatsing van de vragen bij het afdrucken om zo hopelijk de respons te verhogen.

Bewustwording

In de vragenlijst zijn een aantal stellingen opgenomen met betrekking tot de **bewustwording** van de respondenten over armoede naar aanleiding van de gastlessen en het Arm & Rijk-spel. In onderstaand overzicht zijn de antwoorden op deze stellingen te zien.

Stellingen

Ik vind het belangrijk dat op school aandacht wordt besteed aan armoede

Door de gastles ben ik mij meer bewust van wat armoede is

Door het Arm & Rijk-spel ben ik mij meer bewust van armoede

Door de gastles ben ik mij meer bewust van hoe ik kinderen in armoede kan helpen

Door het Arm & Rijk-spel ben ik mij meer bewust van hoe ik kinderen in armoede kan helpen

Op de vraag 'Hoe zou jij kinderen in armoede helpen?' is vooral genoemd:

- Door mee te doen aan goede doelen (1 keer genoemd), door het geven van geld (1 keer genoemd), door het geven van meer aandacht (1 keer genoemd)
- Onzekerheid over hoe te helpen (2 keer genoemd)

Op de vraag of de respondenten voorbeelden kunnen noemen van wat ze zelf kunnen doen zodat alle kinderen in de klas mee kunnen doen, is als volgt geantwoord:

- Door het inzamelen van geld (1 keer genoemd)
- Niet praten over geld en rijk waar ze bij zijn (1 keer genoemd)
- Meenemen naar huis (1 keer genoemd)
- Geen voorbeeld kunnen geven (4 keer genoemd)

Begrip en solidariteit

In de vragenlijst zijn een aantal stellingen opgenomen met betrekking tot **begrip en solidariteit** van de respondenten over armoede naar aanleiding van de gastlessen en het Arm & Rijk-spel. In onderstaand overzicht zijn de antwoorden op deze stellingen te zien.

Stellingen

Door de gastles begrijp ik beter hoe het is om je buitengesloten te voelen

Door het Arm & Rijk-spel begrijp ik beter hoe het is om je buitengesloten te voelen

Door de gastles begrijp ik beter hoe het is om je ergens voor te schamen

Door het Arm & Rijk-spel begrijp ik beter hoe het is om je ergens voor te schamen

Marleen Oostland • 2e

+ Volgen ...

Programmaleider Bewustwording bij Solidair Groning...
2 mnd • Bewerkt •

Waarom is het zo leuk om voor **Solidair Groningen & Drenthe** gastlessen over armoede te geven?
In Stadskanaal doe ik dat samen met **Dennis Jager**. Hij is ervaringsdeskundige bij **Welstad**. En hij vertelt onbevangen zijn eigen verhaal. De kinderen luisteren geboeid, je kunt een spelt horen vallen. En omdat het verhaal van Dennis echt is durven ze ook allerlei vragen te stellen. Ook als het gaat om zaken die in hun eigen leven spelen. Gedurende de gastlessen zie ik het besef groeien dat armoede iedereen kan overkomen. En dat het niet iets is om je voor te schamen. Als je erover durft te praten dan kan er ook geholpen worden. En ik ben soms verbaast over de kennis van kinderen over organisaties als **Stichting Leergeld**, **Stichting Jarige Job**, **Voedselbank StadsWolde**, **Jeugdfonds Sport & Cultuur**, weggeefkasten en allerlei andere manieren waarop geholpen kan worden. Vaak doet juf ook nog een duit in het zakje door te vertellen hoe de school kan ondersteunen. Tijdens de 2e gastles spelen de kinderen het **#armenrijkspel**. Dan bespreken ze hoe ze met geld omgaan. Aan de hand van situaties of dilemma's wordt in een groepje besproken wat mogelijke oplossingen zijn. En na twee gastlessen vragen de kinderen wanneer we terugkomen. Misschien is het daarom wel zo leuk. Het onderwerp is serieus maar in de lessen wordt duidelijk dat schamen niet nodig is, dat uitsluiten en pesten pijnlijk is en dat er manieren te bedenken zijn om als klas een leuke activiteit te doen waar iedereen aan mee kan doen. Ook kinderen waar thuis te weinig geld is. De meest populaire activiteit is dan; verstopperje spelen in de school 😊👉. Tijdens de lessen ontstaat een open sfeer en daar doen we het voor!

#solidairgroningendrenthe #gelijkekansenopschool #armenrijkspel
#ervaringsdeskundigheid #armoedebeleid
#open2educate

: en 63 anderen

7 commentaren · 6 reposts

Interessant

Commentaar

Reposten

Versturen

Resultaten verbindende functionaris

Op een aantal scholen is een verbindende functionaris ingesteld. In de loop van het project worden op steeds meer scholen deze verbindende functionaris ingezet. Om het effect te meten van deze inzet, nemen we bij de functionarissen een vragenlijst af in het tweede en derde projectjaar.

In het tweede projectjaar is de vragenlijst ingevuld door **drie** verbindende functionarissen.

Functie verbindende functionaris

Allereerst is gevraagd naar de verwachting van de inzet als verbindende functionaris binnen het project van Ieder Kind Telt Mee. Hierop is geantwoord dat de verwachting is dat:

- Het onderwerp over armoede meer onder de aandacht gebracht kan worden
- Er meer bewustwording wordt gecreëerd bij leerkrachten en kinderen
- Meer bekendheid komt over de aanwezigheid van de verschillende voorzieningen voor ouders
- De hulpverlening beter te vinden wordt en men er gebruik van weet te maken
- De route naar de financiële ondersteuning voor ouders wordt transparanter.

Vervolgens is gevraagd waar de verbindende functionaris uren aan besteedt binnen het project Ieder Kind Telt Mee. Hierop is al volgt geantwoord:

- Het onder de aandacht brengen van het onderwerp armoede
- Creëren van bewustwording rondom armoede
- Ouders op de hoogte stellen van de aanwezige fondsen
- In gesprek gaan met ouders over de juiste ondersteuning, gebruik van financiële potjes en eventueel door te verwijzen
- Het ondersteunen van leerkrachten bij het meer bewust maken van armoede binnen gezinnen

Effecten op leerlingen

Vervolgens werd gevraagd op welke manier de verbindende functionaris in contact komt met leerlingen, dus op welke manier de hulpvraag van de leerlingen bij hen terechtkomt. Hierop kwamen de onderstaande antwoorden:

Manier van in contact komen	Antwoord
Leerlingen melden zich zelf bij mij met een hulpvraag	0 keer per maand (1x) 1-2 keer per maand (1x)
Leerkrachten verwijzen leerlingen naar mij door	3-4 keer per maand (2x) 5-6 keer per maand (1x)
Directeurs/directrices verwijzen leerlingen naar mij door	1-2 keer per maand (1x) 3-4 keer per maand (1x) 5-6 keer per maand (1x)

Daarnaast is nog aangegeven dat het contact met leerlingen ontstaat door het contact met de intern begeleider, via de ouders zelf of door collega's die doorverwijzen.

Op de vraag met welke hulpvraag de leerlingen zich melden bij de verbindende functionaris is aangegeven dat dit heel breed is, van hulp bij moeite met gedrag, de thuissituatie tot aan rouw. Ook psychosociale hulpvragen komen voor, hierbij kan gedacht worden aan een laag zelfbeeld, faalangst, last van pestgedrag of hulp bij het verwerken van nare gebeurtenissen.

Tot slot zijn in deze sectie twee stellingen voorgelegd, hierop zijn de volgende antwoorden gegeven:

Stelling	Antwoord
Leerlingen durven zaken omtrent armoede aan te kaarten bij mij	Helemaal mee eens (1x)

	Mee eens (1x) Neutraal (1x)
Leerlingen durven zaken omtrent hun thuissituatie aan te kaarten bij mij	Helemaal mee eens (2x) Mee eens (1x)

Effecten op leerkrachten

De verbindende functionarissen is gevraagd op welke manier zij in contact komen met de leerkrachten van de scholen waar ze werkzaam zijn. Hierop is geantwoord dat de verbindende functionaris op school loopt en zich laat vinden en ook telefonisch goed bereikbaar is. Een melding wordt vaak diezelfde dag nog opgepakt. Een andere verbindende functionaris geeft aan elke dag te starten met een gezamenlijk koffiemoment en is tussentijds bereikbaar voor de leerkrachten en IB-ers.

Het aantal keer dat leerkrachten naar de verbindende functionaris komen met een hulpvraag is heel verschillend. Bij de ene is dit 1-2 keer per maand, een andere 7-8 keer per maand en weer een ander geeft aan dat dit 9-10 keer per maand is. De leerkrachten melden zich met allerlei verschillende vragen bij de verbindende functionaris. Een paar voorbeelden van onderwerpen zijn: gedragsproblemen, jongeren die niet tot hun recht komen, hoe om te gaan als leerkracht met bepaalde onderwerpen en/of vragen, een vraag over een aanmelding, zorg delen over een leerling, het gedrag van ouders of vermoedens van armoede.

Effecten op directies op scholen

De verbindende functionaris komt op verschillende manieren in contact met de directies van de scholen. Ze hebben het volgende aangegeven:

- Door veel op de scholen te zijn en de directie regelmatig te zien
- Door elke week aanwezig te zijn
- Door geregeld telefonisch contact en korte lijnen.

De directie komt ongeveer 0 keer per maand (1x genoemd) tot 1-2 keer per maand (2x genoemd) bij de verbindende functionaris met een hulpvraag. De hulpvragen kunnen gaan over een situatie waarbij de directie betrokken is, input voor de nieuwsbrief van de school of als er sprake is van ingewikkelde casuïstiek.

Effecten op ouders

Deze sectie van vragen over de effecten op ouders begint met een aantal stellingen. Hieronder staan de antwoorden op deze stellingen:

Stelling	Antwoord
Ouders melden zich zelf bij mij met een hulpvraag	1-2 keer per maand (1x) 3-4 keer per maand (2x)
Leerkrachten verwijzen ouders naar mij door	1-2 keer per maand (1x) 3-4 keer per maand (1x) 5-6 keer per maand (1x)
Directeurs/directrices verwijzen ouders naar mij door	1-2 keer per maand (2x) 5-6 keer per maand (1x)

De verbindende functionaris kon in de vragenlijst aangeven of ze op nog andere manieren in contact komen met ouders. Hierop is aangegeven dat ze via collega's, het CJG, GGZ, huisarts, intern begeleider of de ouders rechtstreeks in contact komen.

Ouders melden zich bij de verbindende functionaris met hulpvragen over problemen of zorgen met hun kind, ruzie tussen de ouders, zorgen over de ontwikkeling van het kind, echtscheidingssituaties, en aanvragen met betrekking tot financiële ondersteuning. Alle functionarissen geven aan dat ze het eens zijn met de stelling 'ouders durven zaken omtrent armoede aan te kaarten bij mij'. Ook zijn ze het eens met de stelling 'ouders durven zaken omtrent hun thuissituatie aan te kaarten bij mij'. De functionarissen verwijzen ouders ongeveer 1 tot 4 keer per maand door naar andere geschikte hulp/ondersteuning. Ze verwijzen dan bijvoorbeeld door naar: gespecialiseerde jeugdhulp, het juridisch loket, de voedselbank, stichting Leergeld, formulierenspreekuur van de welzijnsorganisatie, aanvragen voor Sport en Cultuur Fonds of vele andere fondsen en voorliggende voorzieningen.

Als laatste zijn nog een drietal stellingen voorgelegd aan de functionarissen over ouderbetrokkenheid bij de school. Hierop is als volgt geantwoord:

Stelling	Antwoord
Er is regelmatig contact tussen de ouders en de school	Mee eens (2x) Helemaal mee eens (1x)

Ouders doen regelmatig mee aan activiteiten op/van de school	Niet mee eens (1x) Neutraal (1x) Mee eens (1x)
Ouders hebben vertrouwen in de school	Neutraal (2x) Mee eens (1x)

Effecten op ketenpartners

Aan de verbindende functionaris is gevraagd met welke ketenpartners zij te maken hebben. De volgende ketenpartners zijn genoemd:

- CJG, GGZ, huisarts, GGD, sociale dienst, de scholen in Pekela, peuterspeelzaal, collega's van ander domein, maatschappelijk werk, het Jeugd ExpertisePunt (JEP) in de betreffende gemeente, de casusregisseurs in de gemeente. -

De **samenwerking** met de samenwerkingspartners wordt gemiddeld met **8.3** beoordeeld. Als reden hiervoor wordt aangegeven dat de lijnen over het algemeen kort zijn en doordat een respondent lang werkzaam is in het gebied.

De sectie wordt afgesloten met een aantal stellingen, hierop zijn de volgende antwoorden gegeven:

Stelling	Antwoord
Er zijn korte lijntjes tussen de ketenpartners	Mee eens (2x) Helemaal mee eens (1x)
De ketenpartners zijn goed op de hoogte van elkaars werkzaamheden	Neutraal (1x) Mee eens (2x)
De ketenpartners vinden het project Ieder Kind Telt Mee belangrijk	Neutraal (2x) Helemaal mee eens (1x)
De ketenpartners zijn betrokken bij het project Ieder Kind Telt Mee	Neutraal (3x)
Relevante personen en partijen zijn betrokken bij plannen voor een duurzaam vervolg van dit traject	Niet mee eens (1x) Neutraal (2x)

Als toelichting op deze stellingen is aangegeven dat het contact met de ketenpartners over dit project echt beter kan (1x) genoemd, en niet alle ketenpartners zijn op de hoogte en betrokken (1x genoemd).

Resultaten directies van scholen

Aan de directie van de scholen is de nulmeting voorgelegd. Deze is ingevuld door 4 respondenten van 4 verschillende scholen.

Beoordeling project

De respondenten werd gevraagd om op een schaal van 1 tot 10 aan te geven hoe **belangrijk** ze dit project vinden. Dit is gemiddeld beoordeeld met een **8.3**. Op de vraag hoe **betrokken** de directie bij dit project is, hebben de respondenten dit beoordeeld met een gemiddelde van **8.3**.

Stellingen

De vragenlijst bestaat vooral uit een aantal stellingen. De stellingen zijn onderverdeeld in de volgende categorieën: kennis, begrip en solidariteit, ontzorging, onderlinge samenwerking en betrokkenheid.

Stelling	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Kennis					
Ik weet wat armoede inhoudt	-	-	1x	3x	-
Ik weet wat sociale uitsluiting inhoudt	-	-	1x	3x	-
Ik weet hoe ik armoede en sociale uitsluiting op school kan herkennen	-	-	4x	-	-
Ik weet wat ik kan doen om leerlingen en/of ouders te helpen bij knelpunten die te maken hebben met armoede	-	-	4x	-	-
Ik weet wat ik kan doen om leerkrachten te ondersteunen bij hulpvragen die ze tegenkomen	-	-	4x	-	-

Stelling	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik ben mij bewust van armoede op school	-	-	-	3x	1x
Ik ben mij bewust van sociale uitsluiting op school	-	-	1x	3x	-
Ik merk dat er tussen leerlingen pestgedrag omtrent armoede plaatsvindt, op school en daarbuiten	-	2x	1x	1x	-
De leerkrachten worden gestimuleerd om te kijken naar de thuissituatie van de leerlingen	1x	-	-	3x	-
De leerkrachten worden gestimuleerd om te kijken naar de talenten van de leerling met betrekking tot uitdagen	-	-	1x	2x	2x
Ik kijk bij een niveau advies altijd naar de thuissituatie	-	1x	2x	1x	-
Begrip en solidariteit					
Leerlingen melden zich bij mij als ze problemen hebben die te maken hebben met armoede	1x	1x	2x	-	-
Leerkrachten melden zich bij mij als een leerling problemen heeft die te maken hebben met armoede	-	1x	1x	1x	-

Stelling	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Leerlingen durven zaken omtrent armoede aan te kaarten bij mij	-	1x	3x	-	-
Leerkrachten durven zaken omtrent armoede bij een leerling aan te kaarten bij mij	-	-	-	3x	1x
Ik ben in staat signalen te herkennen van leerlingen en/of ouders bij knelpunten te die maken hebben met armoede	-	-	1x	2x	1x
Ik weet de weg te vinden naar passende ondersteuning voor leerlingen en/of ouders bij knelpunten omtrent armoede	-	-	1x	2x	1x
Ontzorging					
Ik krijg regelmatig hulpvragen binnen van leerkrachten, ouders en/of leerlingen waarbij ik niet (goed) kan helpen	-	3x	1x	-	-
Ik ervaar regelmatig onmacht wanneer ik leerkrachten, ouders en/of leerlingen niet kan helpen	-	3x	-	1x	-
Het helpen bij hulpvragen omtrent armoede vind ik een taak van de directie	-	3x	-	1x	-

Stelling	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik ben teveel tijd kwijt aan de hulpvragen omtrent armoede	-	3x	1x	-	-
Onderlinge samenwerking en betrokkenheid					
De samenwerking tussen ketenpartners is goed	-	1x	2x	1x	-
Er zijn korte lijntjes tussen de ketenpartners	-	2x	2x	-	-
De ketenpartners zijn goed van elkaars werkzaamheden op de hoogte	-	2x	2x	-	-
Er zijn voldoende ondersteuningsmogelijkheden voor ouders	-	-	3x	1x	-

Conclusies

Hieronder zijn de conclusies per doelgroep te lezen, gebaseerd op de resultaten uit de impactmonitoring voor dit tweede projectjaar.

Conclusie interviews beleidsadviseurs gemeenten

Uit de interviews met de beleidsadviseurs van de gemeenten blijkt dat de betrokkenheid per gemeente erg verschilt. Waar de ene gemeente al een stevige basis van betrokkenheid heeft en samenwerkingen is aangegaan met ketenpartners, zijn andere gemeenten nog op zoek naar manieren om het project te implementeren of te versterken. Hierbij moet gezegd worden dat de interviews eind 2023 hebben plaatsgevonden en de gemeenten in 2024 al vorderingen hebben gemaakt door bijvoorbeeld de plannen voor de inzet van de verbindende functionaris.

Omdat in de gemeenten sprake is van generatiearmoede, is het belangrijk dat er duurzaam wordt geïnvesteerd in projecten zoals 'Ieder Kind Telt Mee'. Zonder structurele financiering dreigt het project een tijdelijke oplossing te blijven.

Het project vraagt om maatwerk, omdat het afhankelijk is van de lokale omstandigheden zoals bestaande samenwerkingsstructuren, de betrokkenheid van de scholen en het beschikbare budget. Hierbij spelen de scholen een sleutelrol en de betrokkenheid van de scholen is essentieel voor succes. Hoewel er goede voorbeelden zijn van samenwerking, wordt er ook aangegeven dat de samenwerking beter kan worden geborgd en uitgebreid.

Conclusie interviews welzijnsorganisaties

Uit de interviews met de welzijnsorganisaties blijkt dat het project een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan het bespreekbaar maken van armoede en het versterken van de samenwerking tussen scholen en welzijnsorganisaties. Dankzij de inzet van ervaringsdeskundigen, gastlessen en interactieve middelen zoals het spelen van het arm en rijk spel, is de schaamte rondom armoede verminderd bij ouders en leerlingen. Voor ouders en leerlingen heeft dit de drempel om hulp te zoeken verlaagd en het vertrouwen in ondersteuning vergroot. De verbindende functionarissen spelen hierin een cruciale rol. Zij vormen een schakel tussen onderwijs, gezinnen en instanties, wat zorgt voor betere signalering en laagdrempelige hulp.

Het project is goed ontvangen bij de welzijnsorganisaties doordat het aansluit bij bestaande initiatieven en bekende gezichten inzet. Voorlichtingen en gastlessen hebben leerkrachten en andere betrokkenen geholpen om signalen van armoede sneller te herkennen en daar effectief op

in te spelen. Dit heeft geleid tot meer openheid over armoede en een betere samenwerking tussen scholen en welzijnsorganisaties.

Ondanks deze successen zijn er aandachtspunten voor de toekomst. Het project is nu sterk afhankelijk van de betrokkenheid van de partijen en de vertrouwensband die over tijd moet groeien. Om de impact te verduurzamen, is het belangrijk dat armoede een vaste plek krijgt in het beleid en de cultuur van scholen. Herhaling, continuïteit en betere afstemming tussen de verschillende partijen zijn nodig om duurzame resultaten te bereiken.

Kortom, het project heeft bewezen van grote waarde te zijn, maar om echt langdurig verschil te maken, is een geïntegreerde en duurzame aanpak noodzakelijk.

Conclusie leerlingen

De resultaten van de nulmeting onder leerlingen toont aan dat het begrip armoede breed en divers wordt ervaren door leerlingen, waarbij vooral materiële tekorten en sociale uitsluiting opvallen. Hoewel een meerderheid van de leerlingen het belangrijk vindt om over armoede te praten, geven velen ook aan dat er drempels zijn, zoals een gebrek aan vertrouwen in leerkrachten of de neiging om problemen zelf op te lossen. Dit wijst op een noodzaak om veilige, toegankelijke en ondersteunende gesprekken te faciliteren, zodat leerlingen zich gehoord en geholpen voelen.

Daarnaast voelen de meeste leerlingen zich over het algemeen veilig op school, dankzij steun van vrienden en toezicht van leerkrachten. Toch zijn er groepen die zich soms onveilig voelen, vaak als gevolg van pesten of conflicten. Het feit dat meer dan de helft van de leerlingen pesten op school bevestigt, benadrukt het belang van blijvende aandacht voor pestpreventie en sociale cohesie.

De bevindingen laten zien dat er behoefte is aan een proactieve aanpak binnen scholen, gericht op het bespreekbaar maken van armoede en het versterken van een veilige en inclusieve schoolomgeving. Dit vraagt om structurele maatregelen, zoals het vergroten van het vertrouwen in leerkrachten en het versterken van sociale vaardigheden en empathie bij leerlingen, om zowel armoede als sociale veiligheid effectief aan te pakken.

Conclusie verbindende functionarissen

De inzet van verbindende functionarissen binnen het project heeft een positieve bijdrage geleverd aan het signaleren en bespreekbaar maken van armoede en bredere sociale problematiek binnen scholen. De verbindende functionarissen vervullen een belangrijke rol als schakel tussen leerlingen, ouders, leerkrachten, schooldirecties en ketenpartners. Hun werkzaamheden richten

zich op bewustwording, ondersteuning en het vergroten van toegankelijkheid tot hulp en financiële voorzieningen, wat in veel gevallen leidt tot betere signalering en doorverwijzing.

De functionarissen worden gewaardeerd om hun laagdrempelige aanwezigheid en praktische ondersteuning. Ouders en leerlingen durven steeds meer hulpvragen te bespreken, waaronder zaken rondom armoede, thuissituaties en psychosociale problematiek. Ook leerkrachten en schooldirecties maken frequent gebruik van hun expertise, waarbij zij ondersteuning krijgen in het herkennen van armoede en andere zorgvragen binnen gezinnen. Dit draagt bij aan een betere begeleiding van leerlingen.

Desondanks zijn er aandachtspunten. Hoewel de samenwerking met ketenpartners gemiddeld positief wordt beoordeeld, is er ruimte voor verbetering in de betrokkenheid en afstemming. Niet alle ketenpartners zijn voldoende op de hoogte van het project of betrokken bij plannen voor een duurzaam vervolg. Ook verschilt de frequentie van contact met ouders, leerlingen en leerkrachten, afhankelijk van de functionaris.

Voor een duurzame impact is het van belang om de positie van verbindende functionarissen verder te versterken en hun rol structureel te verankeren in het beleid van scholen en ketenpartners. Dit vraagt om intensievere afstemming met ketenpartners, gerichte communicatie over het project en het verder integreren van armoedebestrijding in de schoolcultuur.

Conclusie directies van scholen

Uit de nulmeting onder de directies van scholen blijkt dat ze het project belangrijk vinden en zich betrokken voelen bij het project, beide worden gemiddeld gescoord met een 8.3.

Uit de stellingen kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

Bewustzijn over armoede en sociale uitsluiting is aanwezig, maar actiegerichtheid ontbreekt

De meeste directeuren geven aan dat ze weten wat armoede en sociale uitsluiting inhoudt (75% is het eens met deze stellingen). Echter, wanneer het gaat om het herkennen van armoede en sociale uitsluiting op school of het ondersteunen van leerlingen en ouders bij knelpunten, blijven de antwoorden voornamelijk neutraal. Dit wijst op een kloof tussen bewustzijn en toepassing in de praktijk. Ook de antwoorden op de stellingen over het weten wat ze kunnen doen om leerlingen, ouders en leerkrachten te ondersteunen, blijven neutraal. Dit kan betekenen dat signaleren en doorverwijzen naar passende hulp een aandachtspunt blijft.

Samenwerking met ketenpartners kan verbeterd worden

Bij vragen over samenwerking met ketenpartners zijn de antwoorden verdeeld. Slechts één directeur geeft aan tevreden te zijn met de samenwerking en korte lijntjes, terwijl de rest neutraal blijft of aangeeft dat er ruimte is voor verbetering. Dit onderstreept de noodzaak om te investeren in communicatie en afstemming tussen ketenpartners.

Colofon

Onderzoekers

Tineke Knot, Kim Bakker

Opmaak

Marc Wiers

Correspondentie

tineke@alexanderimpact.nl

Met dank aan alle betrokken stakeholders voor het delen van hun ervaringen en meningen, en voor de mooie samenwerking.